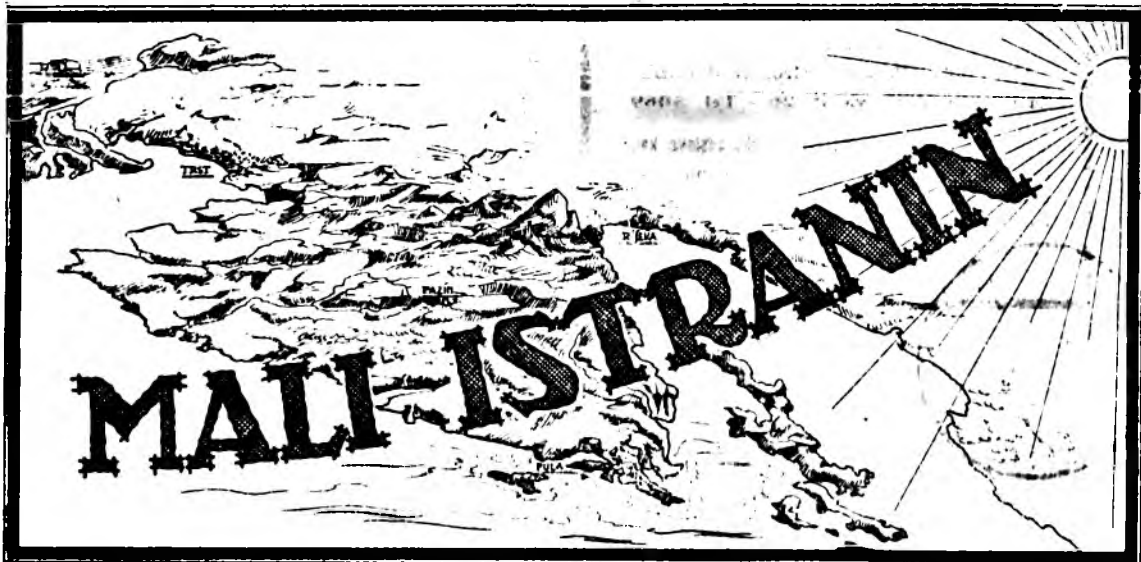

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. II.

U ZAGREBU, LISTOPAD (škol. god.) 1930./31.

BR. 2.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59.31.

SADRŽAJ: Ernest Radetić: Mladi junaci. — Josip A. Kraljić: Rastuženi slavulj. — Jos. A. Kraljić: Crna košulja. — Antun Bartulović: Omladini Istre. — Razno. — Naši velikani. — Prijatelji Malog Istranina. — Veseli kutić. — Zagonetke.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB

JOSIP A. KRALJIĆ, SPLIT.

TISKARA PERKO

vlasnici:

Aleksandar Perko i Miroslav Reputić
Zagreb, Gundulićeva ul. 26 - Tel. 5069.

izrađujemo prvoklasno sve štamparske poslove kao:
listovne i zaključne papire, posjetnice, re-
klamne karte, račune, kuverte, letake, pla-
kate, brošure i t. d., — solidno i brzo.

Tražite besobvezne ponude.

MALI ISTRANIN

GOD. II. ZAGREB, LISTOPAD ŠKOL. GOD. 1930./31. BR. 2.

Mladi junaci

Znam, djeco draga, da bi svi vi htjeli čuti nešto vesela, nešto lijepa i dobra iz naše i vaše Istre. Ali eto nad nju se spustila gusta tama, crni je prekrilio mrak, bez truna svjetlosti, bez zrake sunca i mrve sreće...

I ma koliko se ja trudio da Vas obradujem lijepom kojom i radosnom pričom, ne mogu, pa ne mogu. Srce je moje prepuno tuge i gorčine, da pukne na mahove od teške boli. I sva mu je radost u vama, prijatelji mali, koji saučestvujete s njime i pratite s mnogo ljubavi i iskrene toplino teške patnje naše drage Istre, zadajući mi u svojim pismima tvrdu vjeru, o je ne ćete nikada za-

FERDO BIDOVEC

ZVONIMIR MILOŠ

boraviti, o ćete i vi žrtvovati sve, sve, pa i živote bude li to potrebno, samo da i ova naša lijepa sestra bude sretna...

Tužna je priča, koju ćete danas čuti. Glavni su junaci u njoj ova četvorica mladih Istrana, koji su dana 6. rujna ove godine, u ranu zoru platila životom svoju bezgraničnu ljubav do rodne grude, do slatkog materinskog jezika i do svi-ma nama tako drage Domovine, veliko Jugoslavije...

Toga dana protivnik ih je ustrijelio, sasuvši im u leda pedeset i šest hitaca. Iz njihovih mladih tjelesa šiknuli su mlazovi vrele krvi i natopili našu pustu i krševitu istarsku zemlju.

Zakukale su majke, zacvilile se-ke, rastužili se ocevi, zaplakala sva Istra naša... Po ubavim je i bijelim istarskim selima utihnuo smijeh i prestao svaki rad. Narod je izišao iz svojih domova i povukao se duboko u šume i dva dana nije ništa založio, oplakujući u samoći tužnu sudbinu svoje nesretne djece...

I upirao je, pun žive vjere, suzne svoje oči ovamo na istok, gdje od drage domovine svako jutro sunce sine, upirao ih u slobodnu Jugoslaviju, koja je toga dana razvijala svoje ponosne zastave...

FRANC VALENCIĆ

Prije ravno godinu dana, a na 17. listopada, dao je glavu mladi istarski mučenik Vladimir Gortan. seljački momak iz Berma kraj Pazina. I njega su izveli ranim jutrom u teške lance okovana i ispalili mu u leđa kišu taneta. Prije smrti molio je da mu se pruži čaša vode. Umjesto vode prorešetaše mu mlado tijelo kuršumima.

Ove godine broj se mučenika početverostručio. Padoše glave Ferde Bidovca, Zvonimira Miloša. Franje Marušića i Franje Valencića.

FRANJO MARUŠIĆ

Svi vi znate, koliko trpe naša jadna braća u Istri. Nekad su bila sretna, živjela su obilju, jer je Istra

naša svojoj djeci bila oduvijek dobra majka. Vina je bilo i žita, i smokava i badema, i maslina i granatnih jabuka, i voća i povrća, i svakog dara Božjega. Na brežuljcima su se bijelile crkvice, a glas je njihovih zvonova brujao krajinom, noseći po dolinama i proplancima radišnom i marnom narodu smirenje... Uz crkvice ponosno se kočile škole, naše škole iz kojih se razlijegahu zvonki glasovi naše djece, koja su sva ushićena pjevala pjesmu slobode... Pred našim kućicama na kamenim klupama sjedili su stari naši djedovi i bake, sigrali se s nama i bugarili nam pjesme o slavnoj prošlosti našega naroda, o borbama s Mlečićima na zapadu i Turcima na Levantu, pričali o smazi Velog Jože, koji je iščupao stablo i pomcio njime svu mletačku vojsku.

Nad Istrom je našom sijalo sunce i nebo sipalo po njoj svoj blagoslov...

Ali tada se nad našu lijepu i sunčanu zemlju najednom spustio crni mrak. Sa zapada je odnekud dojurio neprijatelj i protjerao nas s toplih ognjišta naših. Blagi se smiješak sledenio na ustima male djece naše, sirotinjkah malih Istrana. Nad našim je glavama planuo krov, koji je potpalio neprijatelj, majke su grabile nejačad i bježale da spase nju i sebe. Bježali smo s rodene grude. Srce nam se lomilo od boli, kad smo ostavljali lijepe naše lugove, dragu zemlju i bijele kućice. I plakali smo ljuto i cvilili, cjelivajući po sto puta dragu grudu zemlje, koju smo tolikim znojem natopili.

Otišli smo i rasijali se po svem svijetu. Nas šezdeset hiljada Istrana. Lutamo s djecom daleko od dragog doma, evo već punih dvanaest godina. Ali u svojim srcima uvijek nosimo vazda jednako živu, neizbljedjelu i jasnu sliku naše Istre, naše drage domaje. Nosimo zakletvu, da je ne ćemo nikada zaboraviti, da je ne ćemo nikada prestati ljubiti...

Ali nije se sva Istra raselila. Ostalo je dolje držeći se grčevito rod-nog praga šest stotina tisuća istarskih Jugoslavena. Svi progoni, sve patnje i sve muke nijesu ih mogle otrgnuti od zemlje naših otaca...

Tada se diže nekoliko mladih istarskih junaka i usprotivi se, ne dopuštajući da se gazi naše svetinje i blati naš jezik...

Ti su junaci bili: Vladimir Gortan, Ferdo Bidovec, Zvonko Miloš, Franjo Marušić i Franjo Valenčić.

Vladimira Gortana uhvatio je neprijatelj lani upravo u času, kad je htio prebjeći u slobodnu našu domovinu Jugoslaviju. Strpao ga je u željezni kavez za životinje, mučio ga i na koncu ustrijelio.

Druga četvorica borila su se do ove godine. Protivnik ih nikada nije mogao pronaći.

Kad bi u kakvom našem selu zatornik našeg roda i jezika po digao školu i natjerao u nju našu djecu, da od njih stvori janjčare, malo Talijane, naša su četiri junaka digla svoj glas i rekla: »Ne ćemo da se našu djecu trga s materinjih grudi i stvara se od njih Talijane, koji će kad odrastu, sjuriti nož u grudi majke rodene, brata istokrvnog!« I još iste bi noći zapalili školu...

U samom je Trstu Talijan osnovao velike novine »Popolo di Trieste« i te su novine blatile naš narod, bjesomučno napadale sve naše svetinje i tražile svakog dana, da se sve istarske Jugoslavene potalijanči ili pobije.

A naši junaci ne mogući toga više trpjeti podoše i metnuše bombu u zgradu tih novina i baciše tiskaru u zrak.

Protivnik ih dugo nije mogao uhvatiti. Ali tada ih je ipak uhvatio. Mučio ih je, stavljao ih žive u vrelo ulje, trgao im kliještima meso i iščupao im nokte samo da bi priznali. Pod takvim mukama naši su junaci morali priznati, pa su junački izjavili: »Jest, uradili smo sve to! I ne kajemo se, jer smo toliko ljubili svoj narod i svoju Istru, da nijesmo više mogli gledati kako ih mučite i odlučili smo da ih osvetimo!«

A dušmanin ih je tada svezao u teške okove, izveo ih na visoravan ponad Trsta, a kraj sela Bazovica, tamo ih privezao na stolce i ispalio im u leđa pedeset i šest hitaca... Zgrudili su se na tla mrtvi. Ali umrli su kao junaci. Smijali su se i klicali, a neprijateljski su vojnici drhtali od straha.

Poginuli su s poklikom na ustima: Živjela slobodna Istra! Živjela Jugoslavija!

Slava mučenicima!

Ernest Radetić.

Rastuženi slavuj

»Što je tebi ljuvena,
Moja ptico mala,
Da si tako snuždena
Na prozor mi stala?«

Al mi pjesma zamrla
I u grlu stala
Videć gdje uz majčicu
Djeca plaču mala.

»Pjevala sam pjesmice
Onkraj Učke gore,
Pjevala sam zanosno
Od zore do zore.

U srcu me stezalo
I krilo se vine:
Prhnula sam nevoljno
Plačuć jade njine....

I dok kraju onome
Ne procvate cvijeće,
Moje srce nikada
Smiriti se neće!«

Jos. A. Kraljić.

Crna košulja

Zvonimir i Ćiril bili su susjedi i polazili su isti razred. Škola bila im daleko od sela pa bi se istom podveče vraćali kući. Hranili ih besplatno u općinskom domu a poklonili im i nova odijela. Prigodom neke svečanosti navukoše im i crne košulje. Učitelj im govorio o svetosti te košulje, a sindaco¹ ih počastio poslasticama i okitio im grudi malom talijanskom trobojnicom. Djeca se tužno pogledavahu. Crna košulja prčinjala im se ko neki uznički znak, a trobojnica na njoj pekla ih i često im izazivala suze. U selu im se rugali i prezirom prolazili pokraj njih. To ih je boljelo, pa bi molili roditelje, da ih ispišu iz škole.

— Ne smijemo, djeco, morate u školu! — opominjali ih roditelji. -- Sindaco bi nas dao zatvoriti i zatočiti na daleke otoke.

— Moramo! — uzdisala su djeca tužno. — Moramo!...

— Globili bi nas velikom globom. Takova je zapovijed i mi joj se moramo pokoravati.

Djeci nije to nikako išlo u glavu. A zašto nije tako u druginu zemljama, gdje se djeca odijevaju po miloj volji. I postajali su svakim danom sve to tužniji.

Jednoga dana prošao je kroz selo neki trgovac i otsjeo u gostioni Ćirilova oca. Kad je narodnog dana pošao dalje, ostavio je u sobi svežanj novina. Ćiril ih uze i odnese Zvonimiru.

— Što je to? — začudi se Zvonimir.

¹ Ćitaj: sindako = načelnik.

— Ostavio ih onaj debeli gospodin, koji je kod nas spavao.

Zvonimir stane listati i čitati. Išlo mu teško. U školi ih uče samo talijanski, a novine su hrvatske. Ipak je polako čitao. Najednom prekine čitanjem i zagledavši se u jednu sliku uzdahne duboko.

— Što je, Zvonimire? — prene se Ćiril, koji je do tada šutio i pratio radoznavo njegovo čitanje.

— Vidiš, na tisuće djece ide u Beograd, a mi...

— Sokoli?

— Da.

— Crvene košulje?

— Crvene i naše, Ćirile! — uzdahne ponovno Zvonimir gledajući tužno prema onoj visokoj gori nad njihovim selom.

LIJEPA NAŠA ISTR: Lovrana.

Narednoga dana nije bilo djece u školi. Učitelj poručio to roditeljima i zaprijetio im globom. Roditelji se zabrinuše. Djeca su pošla kao obično već ranim jutrom u školu, a u školi ih nema. Došla i noć, prošao i drugi dan pa i treći, a djeci nigdje traga. U selu se zaprepastiše. Uz Zvonimira i Ćirila bilo je i drugih, a vratio se nije niko. Majke plakahu i dozivahu djecu, a očevi i braća tražahu ih po obližnjim selima. Ali i u drugim selima samo plač i jauk. Ni tamo se ne vratili djeca kući. Ljudi nagadahu koješta. Možda ih odvedoše cigani, koji su tih dana prolazili kroz selo? Ili se utopiše u hladnoj Mirni?... Oblasti javljale na sve strane, odaslale stražare po šumama i vrhuncima i raspisale nagrade onima, koji ih pronadu. Ali o djeci nigdje ni traga ni glasa. Niko ih nije vidio, niko za njih čuo od onoga kobnoga dana, kad ih je nestalo.

Noć. Uskod stazom, što se strmo diže i vijuga po visokoj gori stupa tridesetoro djece. Pred njima najveći sa razvijenim barjaktom, a do njega drugi, koji daje zapovijedi. Svi ga slušaju ko oca, stupaju i šute ko saliveni. Staza sve uža, a strmina sve veća. Gdjekoji posrne i pane, ali ne plače i ne staje. Ne plaši se ni okrvavljenih ruku i nogu i ne tuži se nikomu. Sve je tiho i gluho. Takova ja zapovijed. Bez sustaja i odmora treba poći dalje dok prekriva tama visoku goru.

Kad je zora pucala, četa je bila na vrhuncu. Barjaktar savio barjak i spremio ga u njedra. Ne smije da ga ogrije sunce... Njegova je noć, crna i gluha noć...

Djeca se okupiše oko vode i slušahu njegovo tumačenje.

— Ono je Rijeka, a odmah do nje Sušak, — pokazivao im duboko u dolinu.

— Je li Beograd još daleko? — zapita najmanji.

— Nije, tamo je preko one gore.

— A hoćemo li na vrijeme? — pitali drugi.

— Hoćemo, moramo! To je naša dužnost i naš zavjet. Kad unoći nastavićemo put, a do tada sakrićemo se, da nas ne opaze. Ondje, iza one stijene leći ćemo i počinuti. I niko da mi se ne makne s mjesta bez moje dozvole ili zapovijedi. Niko!

— Stoj! — vikne uto neko gromkim glasom.

Djeca protrnuše.

Iz šikarja iskoči čovjek sa napoleonskim šeširom na glavi. Crn je ko Arapin, a oči mu se krijese ko u risa.

— Kud ste uputili? — zapita oštro, uspravivši se pred zaprepašćenom djecom.

Djeca ne odgovoriše.

— Ko vam je dao te crvene košulje?... Govori ti, koji ih vodiš! — zaprijeti Zvonimiru, koji je stajao ko okamenjen pred svojom četom.

— Ovo su košulje naše braće. Nosili su ih dok su bili maleni, a sada su u vašoj vojsci...

— Kuda namjeravate?

— Idemo u Beograd na slet! — usudi se najmanji izvukavši se iz grma, gdje se je bio sakrio bojeći se za svoju crvenu košuljicu.

— U Beograd?... A gdje su vam crne košulje?

Djeca se pogledaše i šutiše.

— Kažite mi odmah ili ću vas ovim kundakom sravniti sa zemljom! — ražesti se stražar. — Gdje su vam crne košulje?

— U šumi kod sela. Ostavili smo ih tamo, — reče dječak, kojemu se stražar približio dižući srdito kundak nad njegovom glavom.

— U šumi!

— Sažgali smo ih!... Ove su ljepše! — progovori opet onaj najmanji. — Nećemo mi onakve!...

— Nećete! — usplamti stražar i stane ih udarati kundakom. — Šibajte preda mnom, a košulje da ste mi odmah skinuli. Neću da vidim pred očima ta vaša crvena strašila.

Djeca žalosno svukoše košuljice, samo se Ćiril dugo mućio i otimao ko da mu je prirasla uz tijelo.

Brže! — zagrmi stražar.

Dječak zaplače, povuče naglije košulju, a iz njedra ispane mu trobojnica, koju je cijelu noć nosio po onoj strmini na jasenovu prutu.

— Što je to! — rikne crnac ko da ga je zmija ujela za srce... Prokletstvo!... U ovoj zemlji, na ovoj posvećenoj grudi!... Jugoslavenska zastava!... Pseta!... I pridignuvši ljutito zastavu stane je gnječiti i kidati na sitne komadiće tukuć i tjerajuć pred sobom male golišane, koji su drhtali i plakali... Štenad!... Pseta!...

Mali Božidar, onaj najmanji, koji je posljednji stupao za četom, kupio je krišom sitne komadiće i turao ih u džep...

Selo je plivalo u moru zastava. Poslao ih sindaco pun voz i dao nalog, da se okite svi prozori, stabla, crkva i zvonik. Pred selom podigoše slavluk. S jedne i s druge strane stajali Zvonimir i Ćiril držeći visoko raširenu veliku zastavu u tudim bojama. Iz sela dolazila duga povorka djece. Na svima crne košulje, a na grudima mala zastavica u istim bojama kao i sve ostale. Glazba udarala neku tuđu koračnicu, a djeca stupala među dva gusta reda vojnika sa svijetlim bodežima na puškama i oštro im gledala u oči. Posljednji je stupao Božidar. Pod slavlukom svi bi redom dohvaćali raširenu zastavu i primicali je usnama. Ćasnik pazio, da ne bi kogod mimoišao ili se samo dotaknuo zastave a da je ne poljubi. Djeca su to vidjela i njihove se usne dršćući sljubljivale sa zastavom. Samo Božidar nije mogao. Sitan je i nije je mogao doseći. Pridigoše ga. Savio se u klupko i zaplakao, a kad je poljubio ispalo mu iz džepa klupko sitnih komadića rastrgane zastave, što ih pokupio na gori. Klupko se raspalo, a komadići se prosuli pod slavlukom i zastrli tlo ko da je sagom prekrilo. Djeca se zaprepastiše i zagledaše nijemo u ostatke svoga barjaka. Zvonimir i Ćiril potrnuše i zadrhtaše. Široka im zastava ispala iz ruku uzvitlavši one sitne pahuljice, koje su ispale iz Božidarova džepa. Pahuljice se dizale u zrak i padale gusto na crne košulje. Ućas bile su košulje prekrive plavim, bijelim i crvenim pahuljicama. Vojnici se uskomešali, ćasnik pod slavlukom nešto viknuo i prijetio, a djeca se razbježala i pozatvarala u svojim kućama skidajuć i kupeć sa crnih košulja sitne pahuljice i skrivajuć ih pod jastucima, na kojima će usnuti njihove lijepe glavice i snivati slatke sne o sletu i Beogradu...

Jos. A. Kraljić.

Omladini Istre

Istro naša, zemljo jada,
Ti koljevko sokolova...
Tu se živi — nek se strada,
Jer vas hrabre groblja nova.

Krv se vaša zemljom lije;
Evropa je mirno gleda.
— Nek se pada, nova klije,
Jer se pravda ubit ne da.

Prohujaše bure mnoge;
Zadrhtaše srca mlada...
Slavski sine, ćedo sloge:
Tko umire, taj se nada.

Uskrsnut će novo doba,
Granut će vam sunce sreće;
Svoje braće napaćene
Jugoslaven pustit ne će.

Učka gleda div-junaka
U istočnom gdje se javlja
Suncu slave vrh oblaka,
Pjevajući himnu slavlja.

Ne pomaže kama ljuta;
Ne pomaže sila kleta;
Pokazasmo se sto puta,
Što je snaga Slavskog sv'jeta.

Triglav budni stražu straži;
Soča šumom pjesmu poje...
Tiraninu Rašo kaži:
— Što je naše, nije tvoje! —

Prsa naša bedem bjehu,
I obrana mnogog sv'jeta,
A kamoli da se boje
Dušmanina kleta.

Istraj snago roda našeg,
Novi će ti svanut dani,
Bojat će se tebe Latin
Danas, sutra ko i lani.

Velaluka

Antun Bartulović.

MALO SVJETSKOG KALENDARA. 10. rujna 1828. rodio se najveći ruski filozof i pisac Lav Nikolajevič Tolstoj. — 14. rujna 1812. zaposjao je Napoleon Moskvu. — 16. rujna 1917. proglašena je Rusija republikom.

—□—

DJEVOJČICE SE NE SMIJU PUDRATI. Izišlo je naredjenje, da učenice i studentice ne smiju dolaziti u školu napudrane. Neposlušnice biti će kažnjavane, pa i isključene iz škole.

—□—

JUNAČKA MAJKA. U Bydhošti kraj Varšave porodio se u jednoj velikoj trokatnici požar. Visoko na trećem katu živjela je majka s troje djece. Videći se opkoljena sa svih strana vatrom, od koje se mogla spasiti samo skokom iz trećeg kata, što bi značilo opet sigurnu smrt, došla je na zgodnu misao. Pokupila je s kreveta sve perine i gunjeve, umotala u njih djecu i bacila ih kroz prozor. Zatim je i sama skočila za njima. Dok se djeci nije ništa dogodilo, ona je ostala teško ranjena, polomljenih nogu.

—□—

ČUDNA JEZERA. Najviše brdo Afrike je Kilima-Ndžaro, što znači u crnačkom jeziku, brdo gorskoga duha Ndžara. U blizini tog brda nalazi se jezero, široko 1200 četvornih kilometara, ali to jezero nije od vode, nego od natronovog pepela, koji ima neprestanu toplinu od 56° Celzija. Njegovu površinu tvore ogromne plohe sode, pa možeš hodati po nekoliko sati po površini jezera sve po sodi kao po ledu. Boja jezera je bijela kao snijeg, a računaju da ima u njem oko 80 milijuna tona sode. Što je najzanimljivije, to se jezero ne može isprazniti, jer koligod sode oduzmeš, toliko je nanovo nacuri. Oko jezera nalaze se sami vulkani, na čijim vrhovima vidiš, kao na našim Alpama, sniježne gromade. Ali kad dođeš u blizinu

opaziš, da to nije snijeg, nego »ledenjak« od sode, koja curi iz napola ugaslih vulkanskih ždrijela. Čudo za čudom!

To nas jezere od netrona podsjećá na druga dva jezera. Na otoku Trinidad u Južnoj Americi nalazi se jezero od samoga asfalta. Ma koliko asfalta iz njega izvadiš, na površini se ne pozna, jer iz zemlje uvijek pritječu nove množine.

Na otoku Sahalinu u Aziji ima pak jezero, u kom nema ni kapi vode, nego sam petrolej. I opet vidiš kao kod gore spomenutih jezera. Ma koliko ti grabio jezero je uvijek puno, jer iz dubine zemlje utječu u nj neprestano nove i nove rijeke petroleja.

NE ZNAŠ LI TO? 1. Kako dugačke hodnike mogu napraviti mravi? 2. Kako dugo moraju djeca spavati? 3. Odakle dolazi k nama najviše banana? 4. Koji su najglavniji Edisonovi izumi? 5. Tko je otkrio put u Indiju? 6. Koji je američki narodni svetak? 7. Koliko časopisa izlazi na svem svijetu?

ZNADEM! 1. Južno-američki mravi naprave podzemni hodnik dugačak do 4 km. 2. Djeca naše dobe moraju spavati 9—10 sati dnevno. 3. Banane nam dolaze iz Jamaike. 4. Glavni Edisonovi izumi su: gramofon, mikrofon i žarulja. 5. Put u Indiju otkrio je Potugizac Vasco de Gama. 6. Narodni svetak Sjevero-američkih Sjedinjenih država je 4. srpanj, jer su toga dana a god. 1776. postigle svoju neodvisnost. 7. Na svem svijetu izlazi 50.000 novina.

NAŠI VELIKANI

Točno prije 102 godine, dana 5. rujna, rodila je u malom istarskom selu Baštijanima kod Svetog Mateja, priprosta seljakinja dva sinčića — blizanca. Njihala ih u siromašnoj koljevci i pjevala im kao uspa-

vanku pjesmu o »lipoj Mari«, kojoj je »vetar odnesal krunu«... Skromna kmetica nije ni slutila, kako će ti dva golići biti jednoć veliki muževi i koliko će jača ublažiti svome narodu, koliko sirotinjskih suza obrisati. Ta dva brata blizanca bijahu Matko i Ivan Baštijan, uz velikog istarskog biskupa Dra. Jurja Dobrilu, (o kom smo takoder već pričali) prvi buditelji i preporoditelji istarskih Hrvata.

Otkako su se rodili živjeli su uvijek zajedno i njihov se put nije nikad ni na čas razišao. Zajedno su polazili pučku školu u Svetom Mateju, zajedno gimnaziju na Rijeci, zajedno su zatim pošli u bogosloviju, svršili je, i bili zaređeni za svećenike. Kao svećenici službovali su obojica u Trstu do konca svoga života. Umrli su takoder zajedno iste godine, kada su navršili svoju pedeset i osmu godinu života. Njihovi prijatelji su ih pokopali u isti grob i postavili im lijep spomenik, na kojemu možemo i danas još čitati, na groblju svete Ane u Trstu, dirljivo oprostajno slovo.

Veliki bijahu to muževi i veoma zaslužni za svoj narod. Prije njih istarski su Hrvati mnogo trpjeli. Nijesu imali ni škola, ni svećenika svoje narodnosti, nijesu uopće znali ni čitati ni pisati, pa nijesu znali ni kojem narodu pripadaju, u tolikom su duševnom mraku živjeli. Ali Providnost Božja, koja se brinula i za siromašne Istrane, poslala im je upravo u najtežim časovima tri svijetle zvijezde. Bijahu to veliki biskup Juraj Dobrila i njemu o bok dva brata Baštijana. Oni su se dali na velik i mučan posao, da narod prosvijete, da ga izbave siromaštva i pomognu mu u svakoj duševnoj i tjelesnoj nevolji.

Mate Baštijan je bio pjesnik i pisac. On je na savjet i uz pomoć biskupa Dobrile počeo izdavati prve hrvatske novine u Istri. Zvale su se »Naša sloga«. Matko Baštijan je pisao tako lijepo, tako iskreno i toplo da su do tada prezreni hrvatski seljaci u Istri od sreće i ganuća plakali kad su čitali novine u svom slatkom materinskom jeziku. Uz živu suradnju i bratske savjete svoga brata Ivana Matko Baštijan je napisao toliko krasnih uputa seljacima, toliko milih pjesama i poučnih štiva, da bi se od njih mogla sastaviti ogromna knjiga. A jadni oni naši seljaci primali su te savjete i upute, ravnali se po njima i napredovali duševno i tjelesno. Kad su naši dušmani istarski Talijani stali raditi našem narodu o glavi oduzimali im njihove pravice i izrabljivali njihovu neukost, Baštijani su ustali kao ljuti lavovi u obranu svoje braće istarskih Hrvata i stekli neprocjenivih zasluga.

Njihovim nastojanjem i radom naš se je narod u Istri probudio, na njihov poticaj stao je tražiti sve upornije svoja prava, i na koncu je bio postigao sve što je želio.

Svi istarski Hrvati veoma cijene i štuju uspomenu na svoje prve vode i preporoditelje, braću Baštijane. Štujemo ih i mi, jer oni su zaista Istri mnogo dobra učinili.

Prijatelji Malog Istranina

Poljanska, 25. IX. 1930.

Dragi gospodino uredniče!

Kada ste nam lanjske godine poslali prvi puta Vaš list »Mali Istranin«, vrlo ste nas razveselili. Razveselili ste nas zato što piše u njem o našoj dragoj sirotici Istri i o našoj maloj braći i sestrama Istranima. Nama je već i naš gospodin učitelj govorio o Istri, ali iz Malog Istranina mi smo još više čuli i naučili. Mi nestrpljivo očekujemo svaki novi broj Vašeg lista pa ga sa veseljem kupujemo, jer ga volimo i svima ga preporučujemo, jer će tako upoznati našu siroticu Istru.

Molimo Vas gospodine uredniče, izručite naše najsrdačnije pozdrave našoj dragoj i nesretnoj braći Istranina, koje nikada ne ćemo zaboraviti.

Pozdravljaju Vas

učenici i učenice
drž. osnovne škole u Poljanskoj.

S kolikom je pažnjom primljen naš »Mali Istranin«, koji ima da stvori i odgoji nove nebrojene legije požrtvovnih prijatelja Istre i pobornika za njezina prava, neka kažu ovi darovi, koji su nam stigli, samo da list što bolje uspije i što većma se proširi. Danas se list tiska u 6000 primjeraka. To nije dosta, to je čak i malo, kad pomislimo da na pr. u samoj savskoj banovini imade 1596 škola sa 233 000 školske djece, a koliko ih ima u drugim banovinama.

Nastojte dakle, prijatelji, da svako dijete dobije u ruke »Malog Istranina«. Neke svaki mali Jugoslaven znade za patnje i teška stradanja svoje istarske braće. A kad bude to znao, ne bojimo se, on će znati što mu je dužnost, kad poodraste . . .

Darovali su do 30. rujna:

500.— Din: sabrao u Prohaskinoj restauraciji u Pragu, gosp. Emerich Suk, upravitelj škole.

po 88.— Din: Dr. Miro Gradišnik, Gospić; Jakov Licul, trg., Zagreb.

po 38.— Din: Leonardo Grivičić, Zagreb; Dr. Josip Peteh, Aleksandrovo; Dr. Andrija Karčić, Ruma; Franjo Les, Tivat; Dr. Velčić, Krk.

po 24 Din: Miroslav Kalinić od Dr. Jurja, Biograd n/m.

po 18.— Din: Josip Matika, Krk; Dr. Ivo Mgorović, Zagreb.

po 14.— Din: Ljubosav Satler, Zagreb.

po 13.— Din: Pero Grgin, Sisak.

po 9.— Dln: Antun Siljan i Matko Radolović, radnici, Sušine-Gjurgje-
novac.

po 8 Dln: Luka Kirac, Zagreb; Antun Grünbaum, Zagreb; Rafo Arneri,
Našice; Blaž Rogutić, Kraljevica; Mate Adum, Zlarin; Jo-
sip Bakarčić, Zagreb; Antun Varljen, Zagreb; Eugen Mat-
ković, Split; Vicko Despalatović, Leskovac srp.; Ivan Ru-
binić, Sušak; Lovro Rajić, Ratkovic; Miho Jerinić, Šibe-
nik; Makso Jurić, Šibenik; Dragutin Culja, vrtlar, Tivat.

Općina Nova Rača kod Bjelovara pretplatila je sedmero školske
djece na naš list.

Svima se najusrdnije zahvaljujemo u ime Istre i zarobljenih
malih Istrana.

Dobra teta Luca i zahvalni vrapčići

Teta Luca imade dobro sree. Svakoga jutra ona pokupi u pregaču
mrvice i istrese ih na dvorištu, da se njima nahrane gladne ptičice. A
kad zimi pritisne studen, mraz i snijeg, ona razreže i podjeli svojim
krilatim prijateljima svakog dana po pola hljeba...

Tako je i danas bilo. Vani je bilo studeno; brijao je hladni sjevernjak.
Vrapčići su drhturili od studeni i čekali tetu Lucu da im dobaci kruha.
A ona je izišla i obilno ih nahranila....

Iza toga se prihvatila svog posla. Trebala je izvjesiti istom oprano
rublje, da se osuši. Al da! Kako će, kad vjetar duva ko bijesan, pa joj
vitla rubljem i raznosi ga na sve strane. Sva zdvojna nije više znala
što da započne...

Nu uto se pojave njezini mali krilati prijatelji vrapčići. Siti i veseli, što mogu da se jednoć oduže dobroj teti Luci, prhnuše na dvorište, sjedoše na špagu i svojim malim čaporcima uhvatiše rublje. Da vam je samo bilo vidjeti, kako je saša rublje čvrsto stajalo. Ali, eto pogledajte sličicu. Cijelo je jato vrapčića zakvačilo svojim nožicama rublje i nije ga ostavilo, dok se nije sasvim osušilo...

Učitelj: »Kako kažemo onim pticama, koje nas u jesen ostavljaju i sele u toplije krajeve?«

Jedan dak: »Kažemo im: zbogom!«

Stric pita djecu: »Dakle djeco, kako vam se sviđa u školi?«

Ivica: »Ja sam prvi u pisanju!«

Marica: »Ja sam prva u čitanju!«

Nevenka: »Ja sam prva u računanju!«

Stric: »A ti, Juriću?«

Jurić: »Ja sam prvi vani, kad se svrši škola!«

ZAGONETKE REBUS

**Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškoviće
ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radiće
ulica 26.
Za tiskaru odgovara: Dragutin Šulc, Zagreb, Klajiće
ulica 4.**
